

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 45.

hová a kéziratok küldendők.

✻ **Megjelen évenként 12 füzet.** ✻

Kéziratokat vissza nem küldünk.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 8 ft. — Félévre 4 ft. — Negyedévre 2 ft.

Hirdetéseket felvesz Singer Gyula hirdetési irodája,
IV., Irányi-utca 7. sz. a. (Kalap-utca sarkán.)

A TECHNIKAI KAR.

(—.) Visszásságokat, egyenetlenségeket akkor a legalkalmasabb konstatálni, a mikor a véletlen játéka folytán két ellentét találkozik. A nagyot a kicsivel távolból összehasonlítva az sohasem fog oly óriási különbségnek mutatkozni, a milyen közelről.

Ezredéves ünnepünk egy ily alkalom, a mely gazdag anyagot nyújthat összehasonlításokra. Az ezredéves ünnep az eredmények feltüntetésének nagy napja, ilyenkor tűnik ki a legjobban, ki munkált a jólét, a haladás üdvén, hogyan munkált a mi fő: milyen eredménnyel?*)

És ha eszempontból nézzük a dolgokat — minden további gondolkodás és latolgatás nélkül is el kell ismernünk, hogy az oroszlánrész a technikai kar oldalán van.

Távol áll tőlünk a társadalom többi osztályait renyheséggel, inproduktivitással vádolni; ez ugyanis teljesen más kérdés; hanem annyi tény, hogy manap a technikai karé a főszerep, főlény a fejlődés terén elvitázhatatlan.

Mindenesetre furcsa a dolog ilyen körülmények között, hogy a technikai kar szerepe mégis alárendelt, sőt azt lehetne mondani, teljesen nyomott. Nem csak hogy nem mellérendeltje a nálánál semmivel sem kiválóbb fakultásoknál, de sőt egyenesen segédszerepre van utalva s olyanok rendelkezése alatt áll, a kik egyáltalán semmi vonatkozásba sem hozhatók vele. Ez a helyzet másutt is, hanem különösen hazánkban, a melynek ezeréves

ünnepe pedig fényét, ragyogását épen a technikai karnak köszönheti.

A mit a technikai kar már a mai ideig is Magyarországon létesített, az a haladásnak oly jelentékeny mozzanata, a melyet figyelmen kívül hagyni egyszerűen lehetetlen. Fővárosunk óriási arányokban való haladása a jelzője e föllendülésnek, a mely leginkább a millennáris ünneplések alkalmával központjává teszi épen a technikai alkotásokat.

Azt lehetne mondanunk, hogy hazánk ama szerencsés országok sorába tartozik, a melyekben a technika iránti előszeretet és a tehetségek folyton nagyobbodó száma lehetségessé teszi, hogy e tekintetben a vezérszerepet vivő nemzetek sorába felvívja magát. Ezt jelzi ugyyszólván az egész kiállítás, nem csekély dicsőségére a technikai karnak, a mely nem egy tekintetben a nálunknál jóval előrehaladottabb kulturnemzetet is megelőzte.

Ez irányban legszebb példa maga székesfővárosunk. Hogy Budapestünk alig pár év alatt világvárossá alakult, a mihez rendes körülmények között évtizedek hosszú, fáradalomteljes sora szükséges, az tulajdonképen a mi technikusainknak köszönhető. Ők voltak a haladás ama névtelen hősei, a kik a szerény, minden feltűnéstől elzárt magányukban igazán csak a hazát szolgálták, nem várva sem elismerést, sem babért.

Az idealizmus sorsa mostoha. Így van ez technikusainkat illetőleg is. Hiába, hanem érvényesülésük vajmi kicsi, elszomorítóan kicsi, mert a hálátlanságig mostoha. És e társadalmi betegség annyival

*) *Átalános* fogalom szerint t. i.: „az eredmények szerint ítél a tisztelt közönség.”

inkább szomorú, mert technikai karunk fölénye és ügybuzgalma már szintén a közszájon forog, tehát semmiféle mentség nincs a szépitgetésre és áltatásra.

Az ily állapot mindenestre nem tart hat sokáig. Minden hatás ellenhatást szül és mert technikai karunkkal szemben a mellőzés a végletekig van vive, nem csak elzárni, hanem követelni is kell, hogy a technikai kar fölemelje a szavát s megkövetelje a jogait. A kedvező alkalom, a mikor a legközvetlenebb módon rámutathat munkálkodásának gyümölcseire, itt van az ezeréves kiállítás képében.

Ezredéves kiállításunk középpontja, mint már érintettük, a technikai alkotások hatalmas tömege. A műszaki képesség illusztrációját egyrésztől a kiállított tárgyak, valamint az ünneplésekkel kapcsolatba hozott többrendbeli technikai munkálatok, — hogy száz és ezer más

alkotást ne emlitsünk — mint a vaskapu szabályozása, másrésztől ama építészeti alkotások képezik, a melyek — mint például a budavári Mátyás templom, ALPÁR IGNÁC-nak többször kiemelt gyönyörű alkotásai; történelmi főcsoport — elegendő garanciát ígérnek.

Azt lehet mondani, hogy a technikai kar majd minden kiágazásában meglepő eredményeket mutatott fel. Ehez képest tehát joga van azt megkivánni, hogy méltóképen elismertessék. Nem kegyelmi aktus ezt elismerni, hanem hazafiui kötelességünk a haza igazi, önzetlen s a mi fő, legproduktivebb tagjaival szemben.

Társadalmunk ezer évi ünnepét igazán akkor fogja megünnepelni, a mikor méltányolni kezdi azokat, a kiknek érdemeik vannak. És e tekintetben technikai karunk kétségkívül az első sorban van.

HUSZONÖT ÉV EREDMÉNYE.

(B—d.) E napokban jelent meg a fővárosi közmunkák tanácsának az 1895. évi működésére vonatkozó hivatalos jelentése. E jelentés kapcsán a tanács röviden beszámol a multakról is, teszi ezt pedig azért, mert épen most jutott el fennállásának 25-ik évéhez, tehát egy negyedszázados működés áll mögötte.

Az előttünk fekvő jelentés eme beszámolója különösen nagy önérzettel van megtéve, a mi minden esetre dicsérendő körülmény. Sok önérzet és sok dicséret foglaltatik a sorokban s a dicsőség és fölény glóriáját varázsolja a huszonöt esztendő élt intézmény fölé.

Annak dacára azonban, hogy a közmunkák tanácsa annyi sok elismertetni valót tüntet fel működésének idejéből, a csillogó bókok önmaga által megindított áradatában, mi mégis kisebbeknek és jelentéktelenebbeknek találjuk a feltüntetett eredményeket, mint a minőknek azokat a beszámolóban feltüntetve találjuk. Ezzel nem azt akarjuk mondani, mintha a közmunkák tanácsának öndicséreteit kifogásolnók és irigyelnők, hanem csupán az objektivitás álláspontjára helyezkedve, redukáljuk az elért eredményeket eredeti

szinvonalukra s egyáltalán nem zavarjuk a közmunkák tanácsát stiláris ömlengéseiben.

Azt már többször volt alkalmunk hangsúlyozni, hogy a közmunkák tanácsának intézményével, mint teljesen fölösleges és inkább csak hátráltató intézménnyel nem értünk egyet. Ugy találjuk — és e felfogásunk mellett a tények logikája is szól, — hogy a közmunkák tanácsának hiányában sokkal nagyobb fontosságú kérdések nyerhettek volna könnyű és gyors megoldást, mint a mily kérdések ily módon megoldást nyertek. Az már természetesen nagyon sajnálandó körülmény volna, ha 25 évi működés után egyáltalán semmi eredmény nem volna konstátálható, hanem a ki figyelemmel kíséri és kísérte a két hatóságnak, a fővárosnak és a közmunkák tanácsának örökös küzdelmeit egymás irányában, még a csekélyebb jelentőségű kérdések tekintetében is, annak nem lehet kétsége a fölött, hogy a közmunkák tanácsa nélkül maga a főváros sokkal intenzívebben és egységesebben járhatott volna el s nem kellett volna erejét áldatlan viszálykodásokra és horzskodásokra pazarolnia,

mint a hogy eme intézmény létezése folytán pazarolni kényszerülve van.

A célt: a főváros fejlesztése érdekében minél jobban közreműködni, a fővárosi közmunkák tanácsa ilyen körülmények között a legkevésbé sem képes megvalósítani. Az örökösen ellentétes álláspontot elfoglaló két hatóság csakis arra jó, hogy egymás ellen háboruszkodásokat folytassanak, — hogy azután e háboruszkodásnak miféle üdvös hatása lehetne a főváros haladásának és fejlődésének kérdésénél, azt mi a magunk részéről megérteni nem tudjuk. A tény azonban mindenestre az, hogy néha a legégetőbb kérdések is hónapokig, sőt gyakran évekig is nem nyerhettek megoldást, csakis e horzskodások folyamán és a számtalan felmerült példa a legeklatásabb bizonyítékká vált arra nézve, hogy egyrészt a fővárost, másrészt a közmunkák tanácsát, mint két egymással konkurrens s egymást meg nem értő intézményt tekintünk.

Ezeket tartottuk szükségesnek előrebocsátani, mielőtt magában a beszámolóban foglaltakat ismertetőnk. E tekintetben különben mellőzzük az elért mellékesebb körülményeket s csakis a két legfontosabbról, tudniillik az Andrássy-utról és a nagy-körutról emlékezünk meg.

A közmunkák tanácsa huszonöt éves működésének e két nagy ut létesítése a kimagasló pontja. A következőkben adjuk tehát a hivatalos jelentés erre vonatkozó szakaszait:

Buda és Pest, mondja a közmunkák tanácsa, e negyed századot megelőző állapotának beható ismerete szükséges ahhoz, hogy az ország fővárosának mai képe tárgyilagos megítélés alá vétethessék. És a ki ezen intézmény hatásának eredményét elfogulatlanul kívánja megállapítani, az nem fogja elmulasztani vizsgálódása körébe vonni egyrészt a helyzetet, melyet életbe hivatásunk idejében találtunk, másrészt az eszközöket, melyek feladataink betöltésére nézve rendelkezésünkre állottak és ezek mérlegelésével veendő megítélés alá azokat, a mik történtek.

Tény, hogy bár a városfejlesztés nagy munkájának természetesen az akkori viszonyokból kellett kiindulni, nem volt semmi, a mi már megkezdve, csak folytatást igényelt volna. Rendszernek, tervszerűségnek, vagy legalább valamely ha-

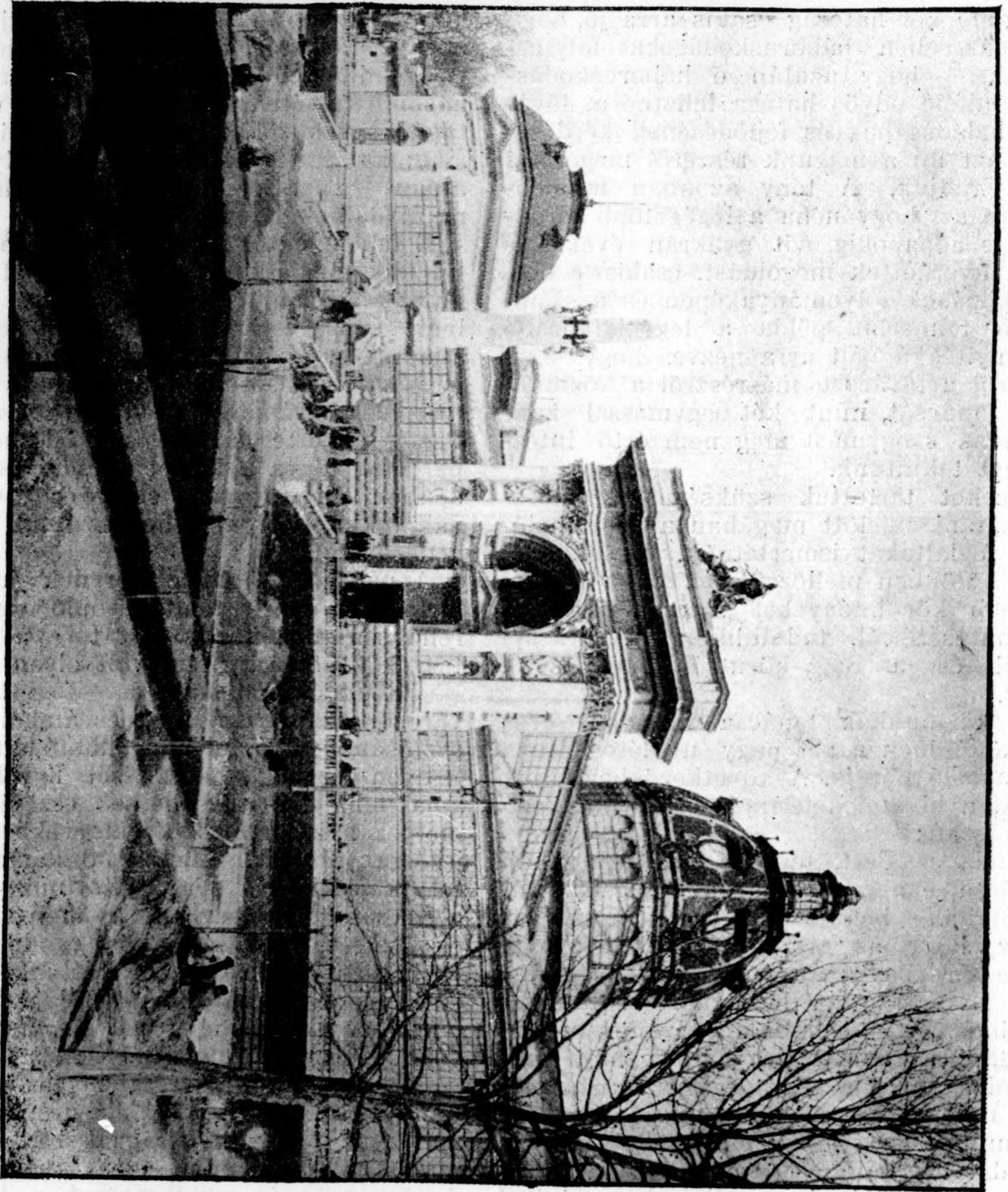
tározott iránynak nyoma sem volt található. Legelőlről, ugyszólván az abc-nél kellett kezdeni. A testvér-városok területének olyan térképe sem volt meg, a mely vezérfonalul szolgálhatott volna. Csak Pest háromszögellési és lejtmerési felvétele volt folyamatban s a tanács sietett a költségekhez 12.000 frttal hozzájárulni, hogy a működéséhez nélkülözhetetlen művelet minél előbb befejezést nyerjen. Buda hasonló felvételéről még szó sem volt; a tanács eszközölte a pénzügyminiszterium kataszteri osztálya által, mely épen akkor — persze más célból — hasonló munkálatokkal foglalkozott.

E felvételektől függetlenül műszaki osztályunk megfeszített szorgalommal vette munkába azon térképek készítését, a melyek szükségesek voltak ahhoz, hogy az általános szabályozási tervre nemzetközi pályázatot irhassunk ki. E kiírás 1871. március havában történt meg Buda és Pestre együttesen, mert működésünk első percétől fogva a kettőt mindig és mindenben Magyarország egységes fővárosának tekintettük és ehez szabtuk intézkedéseinket.

A pályázat többféle tervnek juttatott birtokába, de — mint hasonló esetekben rendszeren történni szokott — a pályatervek között egy sem volt olyan, a mely — ha csak módosítva is — a testvér-városok szabályozásának és általános beosztásának alapjául elfogadható lett volna.

Ilyen tervnek a készítését, figyelemmel ama minden esetre becses eszmékre, a melyek a különböző pályatervekben kifejezésre jutottak, műszaki osztályunknak tettük feladatává s így jutottunk el ahhoz a szabályozási tervhez, a melyet Buda és Pest városok általános rendezésének és beosztásának alapjául vettünk, egyetértésben a két város hatóságával.

E terv alapeszméjét tudvalevőleg a sugárutak és a körutak képezik, a melyek részben meg voltak, részben pedig újonnan voltak létesítendőek. Ez utóbbiak közül legnagyobb fontossággal birt és birma is az Andrássy-ut és a nagy-körut. A törvényhozás mindkettőnek a létesítését közvetlen feladatunkká tevén, lelkesedéssel fogtunk e művek létrehozásához, mi közben számtalan nehézséggel kellett megküzdenünk. — Az Andrássy-ut költségeinek fedezetét a törvényhozás ugyan megszavazta, engedélyezvén az ut előállítására 3,335.909 frtot véglegesen, a telkek megalakítására pedig 4,863.812 frtot

IPARCSARNOK.

kamatos kölcsönképen; de hogy ennek dacára mennyi akadály gördült munkálkodásunk elé, ennek jellemzésére elegendő csupán példaképpen fölemlíteni azt, hogy az akkor érvényben volt kisajátítási törvény szerint e tanácsot a kisajátítás joga sem illette meg, úgy, hogy a kisajátításokat, melyek nélkül ilyen szabályozás természetesen nem vihető kresztül, helyettünk névleg a volt közmunka és közlekedési miniszterium foganatosította. A nagy-körutnál a feladat még hasonlíthatatlanul nagyobb volt, mert a törvényhozásnak az volt az intenciója, hogy ez az utvonal esetről-esetre, építkezések alkalmazásával, mintegy magától álljon elő és kezdetben kölcsönképen csak annyi pénzt bocsátott rendelkezésünkre, a mennyi az ut vonalának épentartására, tehát azon kisajátításokra volt szükséges, a melyek az uttest beépítésének elhárítása végett elkerülhetetlenek valának.

A reményekre, folytatja a jelentés, melyeket e két nagy vállalat lebonyolítására, az érintett nehézségek mellett is táplálhattunk, sulyos csapást mért az 1873-ik évi pénz- és hitelválság, a mely tevékenységünket más irányban is hosszú időre megbénította. A főváros szépen indult fejlődésében egyszerre csaknem teljes pangás állt be s évek teltek el, míg az üzleti tevékenység ismét neki bátorodhatott.

Várva-vártuk az alkalmat, hogy úgy az Andrassy-ut, mint utóbb a nagy-körut ügyét is előbbre vihessük. A hetvenes évek vége felé az Andrassy-uton és a mellékutcákban alakított telkek vétele iránt nagyobb kedv kezdett mutatkozni, mely a 80-as évek elején érte el tetőpontját annyira, hogy a telkek nemcsak gyorsan keltek el, de igen gyorsan be is építették. Időközben, előterjesztéseink folytán, az Andrassy-ut céljára adott kölcsön kamatai elengedtetek és mi a 4.863,812 frtot az állampénztárba visszafizettük 1.716,793 frt 14 kr. hijján; ez utóbbi összeg szintén készletünkben volt ugyan, sőt az Andrassy-uti alapot körülbelül egy millió forint fölösleggel zártuk le, de kérelmünk folytán megengedtetett, hogy ezen utóbbi összeget a fővárosi pénzalapba vihessük át; a mi pedig az 1.716,793 frt 14 krnyi előleget illeti, erre nézve azt a javaslatot terjesztettük a magas kormány elé, engedtesse át ez az összeg a nagy-körut létesítésére, mely akkor még csak egyes helyeken meg-

nyitva, igen-igen kezdetleges állapotban volt.

Az állam pénzviszonyai, nem engedtek kilátást arra, hogy a nagy-körut kinyitására és rendezésére egyenes anyagi támogatást nyerhessünk. Másrészt a tapasztalat eléggé megmutatta, hogy hiu remény volt arra számítani, hogy a nagy-körut építkezések által mintegy magától nyiljék meg; mert minden építkezés alapoka és célja a pénztőkék gyümölcsötetése; de a hol az ut még nincs megnyitva, annál kevésbbé rendezve, hol a modern építkezés oly lényeges feltételei, mint a csatornázás, vízvezeték még hiányzanak: ott észszerűen, gazdaságosan nem lehet építkezni.

Áthatva ettől a meggyőződéstől, törekvésünket arra irányoztuk, hogy a kezdetben kontemplált eljárás fordittassék meg és ne a magánosok építkezéseitől várjuk a nagy-körut megnyitását, hanem ellenkezőleg az ut elkészítésével idézzük elő az építési kedvet.

Épen ezért, a mint az Andrassy-ut ügyét szerencsésen lebonyolítottuk, az ennel fenmaradt 1.716.793 frtnyi előleg átengedésén kívül, olyan megoldást kérelmeztünk, a mely alkalmasnak ígérkezett arra, hogy a nagy-körutat egész vonalában megnyissuk és kiépítsük.

Tartozó hálával a kormány és a törvényhozás iránt, emlékezzünk itt meg arról, hogy kérelmünk az 1884. évi XVIII. t.-c. alkotásával teljesítve lön. Méltó az elismerésre a székes fővárosnak az az előzékenysége is, melyet a Duna szabályozása folytán nyert telkek részben vitássá tett tulajdonjogának rendezése iránt tanusított, megkönnyítvén ezzel az idézett törvény alkotását.

Az említett és készpénzben rendelkezésünkre állott előleg átengedésével abba a kellemes helyzetbe jutottunk, hogy a nagy-körut vonalába esett ingatlanok kisajátítását programmszerűleg alulról fölfelé megindíthattuk, tekintettel lévén arra, hogy a nagy-körut vonalába tervezett főgyűjtő-csatornának ebben a rendben kell épülnie.

Készpénzünk kimerülésével az 1884. XVIII. t.-c. nyomán a dunaszabályozástelkek, továbbá a nagy-köruti kisajátításjárulék és járdafektetési árulék lekötésével a pesti hazai első takarékpénztár egyesülettől $2\frac{1}{2}$ millió frtnyi $5\frac{1}{4}\%$ -os kölcsönt vettünk igénybe és ez elég lett volna arra, hogy a nagy-körut hátralékos

munkáit belőle eszközölhessük; de a munkálatok fokozatos kivitelében fennakadást idézett elő az a körülmény, hogy a főgyűjtő csatornának a főváros feladatát képezett megépítésénél késedelem merült fel, a mi egyrészt arra indított bennünket, hogy a körut vonalán legalább, az építkezések lehetővé tétele végett, ideiglenes rendezéseket eszközöljünk, — másrészt azt vonta maga után, hogy az ut kiépítésére beszerzett tőkét nem annyira az ideiglenes rendezések költségei, mint inkább a kölcsön kamatai tetemesen megcsonkították, úgy, hogy mire a főgyűjtő csatorna építését az ut végleges rende-

Ezek a mozzanatok kísérték az Andrassy-ut és a nagy-körut ügyének ki-fejlését. A sok nehézségnek ma már csak emléke van meg, melyet megédesít az az öröm, hogy e két nagy művet létrehozhattuk. Átalános városrendezési szempontból mindkettőnek meg van a maga különleges rendeltetése, az egyik diszutvonal, a másik főforgalmi ér, mely összeközi egymással a különböző városrészeket. E mellett mind a kettő előmozdítja a közegészség érdekeit, s hogy ezeknek milyen nagymérvű szolgálatot tesz, — csak az méltányolhatja, a ki tudja, mi volt előbb ezen utvonalak helyén s a ki

HALÁSZATI CSARNOK.

zése követhette volna, hiányzott erre fedezetünk, sőt növelte zavarunkat az a körülmény, hogy a $2\frac{1}{2}$ millió kölcsönből egy millió frtnak a visszafizetése is esedékessé vált.

A magas kormány alkotmányunk helyreállítására óta mindig kiváló figyelmet fordítván az ország fővárosának fejlődésére, ezen szorongatott helyzetünkben is segítségünkre sietett; nevezetesen újabb kamat nélküli előleget engedélyezett nemcsak a $2\frac{1}{2}$ milliós kölcsön teljes visszafizetésére, de arra a célra is, hogy a nagy-körut rendezését befejezzük.

tudja, hogy a nagy-körut a balparti városrész általános csatorna-hálózatának is alapját képezi s nélküle helyes csatornázási rendszer nem lett volna megalkotható.

S ha a két utvonalnak és a belső körutnak, melynek boulevardyszerű kiépítését szintén e tanács eszközölte a fővárosi pénzalapból, jelentőségét nem csak önmagukban, de azon hatásukban is vizsgáljuk, melyet azok fokozatosan tágult környezetükre kifejtettek, bizvást mondhatjuk, hogy ezek a kezdeményezések képezték az alapot a balparti városrész

azon óriási fejlődéséhez, melyet most Magyarország ezeréves fennállásának ünnepén örömmel mutathatunk be az egész világnak.

Eddig a jelentésnek az Andrássy-ut és a nagy-körútra vonatkozó része. Nem kevesebb önérzettel szól a közmunkatanács a házadó-mentességről s az építésügy szabályozásáról, a mely utóbbihoz különben nagyon sok hozzászólni való lehet.

A szabályozások — ugymond — természetesen csak építkezésekkel juthatnak teljes mértékben érvényre s az építkezési kedv a város fejlődésében egyike a legnagyobb tényezőknél. Hatni kellett tehát az építési hajlam felébresztésére és arra, hogy az építés nagy fontosságú ügy kellő figyelemmel úgy a köz-, mint magán-érdekre szabályozva legyen.

A tőke kecsegtetésére alkalmasnak látszott a rendkívüli adómentesség engedélyezése, melyet első sorban arra kívántunk felhasználni, hogy a város fejlődésének általa bizonyos irányt adjunk. Így nyerték el a 30 évi rendkívüli adómentességet legelőbb az Andrássy-ut létesítése végett megszerzett területen alakított telkek s a nagy-körúti telkek, utóbb kisebb mérvű mentességet az Albrecht-uti telkek; majd később kiterjesztést nyert a 30 évi rendkívüli adómentesség a budai Dunapartra, a Császárfürdőtől a Gellért-rakpartig, ugyanakkor a vár területére, továbbá legutóbb a belváros egy részére és általában a dunai új hidakkal kapcsolatos szabályozás céljára kisajátítandó telkekből, illetőleg előbbi utcaterületekből alakítandó új telkekre.

A mi pedig az építési ügy szabályozását illeti, mindjárt megalakulásunk után ideiglenes utasítást bocsátottunk ki, melynek célja volt a legérezhetőbb hiányokat pótolni addig, míg e fölötté nehéz kérdés a maga szerves egészében rendezhető lesz. Együttal ez utóbbira nézve az előmunkálatot haladéktalanul megindítottuk és 1874-ben a kimerítő tervezettel elkészültünk s miután ez a magánépítkezéseken túl a középítkezéseket is felölelte és ezen szempontból a fővárosi hatóság hozzájárulását igényelte, azt vettük volt célba, hogy helyhatósági szabályrendelet alakjában lépjen életbe. E helyett azonban a főváros 1882-ben új tervezetet mutatott be, mely amattól nagyon sokban lényegesen különbözött. Nem lévén kilátásunk

az ellentétek kiegyenlítésére, lemondottunk arról a törekvésről, hogy a magán-és középítkezések egyben nyerjenek szabályozást s az egyébként is sürgősebb magánépítési ügyet 1886-ik évben utasítás alakjában önállóan szabályoztuk.*) Ez az utasítás a gyakorlatban aztán tényleg alkalmazásba lépett, e mellett azonban a székesfőváros is alkotott 1891-ben egy építési rendeletet és ezen eljárásban az illetékességi kérdés felmerülését látván, oda hatottunk, hozassék tisztába, hogy az építési ügy szabályozása tulajdonkép kinek a hatáskörébe tartozik. A belügyminiszter ur e kérdést az 1870. évi X. t.-c. alapján javunkra döntvén el, az új építésügyi szabályzatot 1893. folyamán végleg megállapítottuk és 1894. január 1-jével életbe léptettük. Ezzel a sok tekintetben fölötté nehéz kérdés végre is megoldást nyert,**) mely gyakorlatilag is teljesen beválik.

Végül említést érdemel a jelentésnek ama része, mely a közmunkák tanácsa által kezdeményezett középítkezésekre vonatkozik.

A jelentés így szól:

Kezdeményeztük és egy velünk szoros kapcsolatban álló bizottság intézte el a magyar királyi operaház építését, a mi a telekre létrejött megegyezés révén lényegesen előmozdította az operaház létrejövetelét; kezdeményeztük a kir. várkert építését; ugyanez történik most a királyi palota kiépítésére nézve, hogy a fenséges uralkodóháznak a magyar székesfővárosban is legyen fejedelmi otthona; kezdeményeztük az új hidak építését, melyektől sokat remélünk abban a tekintetben is, hogy az aránylag feltűnően elmaradt budai városrész egyenletesebb fejlődésnek induljon és megfelelően annak a feladatnak, a mely kies fekvésénél és egyéb természeti szépségénél, üde, egészséges levegőjénél fogva Budapest világvárosi hivatásában reá hárul. Ugyanez a szempont vezérelt bennünket a várba vezető új ut és a budai körút építésénél, mely utóbbi egyebek között lehetővé teszi, hogy a jobbparti városrész közuti vaspálya által beköttesse a pesti oldal hálózatába és ekként az éltető forgalom, mely a balparti városrészt annyira fejleszti, utat találjon a budai oldalra is.

*) De nagyon rosszul.

***) Dehogy nyert!

Mindezek és mások elmondása után a közmunkák tanácsa ama konkluzióra jut, hogy szerepe a főváros fejlesztése körül a leghathatósabb, a mi azonban legkevésbé sem akadályoz bennünket annak kimondásában, hogy a mi szerény véleményünk és a tények tanúsága szerint, szerepe épenséggel nem az; bár

kétségtelen tény az is, hogy a lételet nyert alkotások egyike-másika sok dicsérendőt foglal magában. E körülmény konstatálása azonban még sem zárja ki azt, a mit bevezetésképpen kifejtettünk, azt tudniillik, hogy a főváros fejlődése még nagyobb arányokat ölthetne, ha a közmunkák tanácsának intézménye megszüntetnének.

VIDÉKI VÁROSOK A MŰVÉSZETÉRT

Irtta: Asztra.

A fővárosok rohamos fejlődése maga után szokta vonni a vidéki élet pangását, mivel minden erő, minden ambíció, — mint egy közös mederbe, — a központba fut össze, mely állapot, bármily kedvező statisztikai adatokat szolgáltat, még sem nevezhető teljesen egészségesnek, a mennyiben minden diszproporció eoipso nem lehet egészséges, nálunk pedig a nemzetiségi kérdés szempontjából is szükséges, hogy a nemzeti kulturának az ország különböző részén legyenek ugyszólván erődei. Ennélfogva legelső sorban a közművelődési ügyek legfőbb pátronátusának, az államnak kell oda hatni, hogy minden káulturális mozgalom az ország minden részére kihasson, mint egy egészséges orgánizmus egyenletes vérkeringése

A legádázabb autagónizmus sem teheti többé kétségessé, hogy a mult idők viszonyaihoz képest e tekintetben már eddig is nagy előmeneteleket tettünk rövid idő alatt. De hogy ennek dacára hovatovább több és követelőbb igényekkel ostromolják az illető tárcát, mely sajnos — máig is a legsoványabb, — az nem csupán a nemes ambícióknak ama hagyományos indolenciából való örvendetes fölserkenését jelenti, hanem egyszersmind utat a fejlődés elodázhatatlan törvényére, mely fokként nagyobb áldozatokat ró az államra.

Tehát annál örvendetesebben üdvözölhető nálunk az oly jelenség, midőn a vidék nem függeszti fel sorsát a felülről jövő segítség varásának veszteglésében, hanem a «segits magadon és az Isten is megsegít» — morál alapján maga is akcióba lép, hogy saját életrevalóságának kézzel fogható bizonyosságát szolgáltatassa és magának pozíciót teremtsen.

Folyvást ily tiszteletre méltó céllal buzgólkodott s utóbb egy igen szerencsés ötlet megvalósításával lepte meg a nagyvilágot Nagybánya városa, mely Szatmár megye keleti szélén, változatos formációju hegyek és mindig virágos völgyek festői környezetében fekszik; ege oly mosolygó, levegője oly enyhe, hogy a míg a hegyek mélyén arany terem, oldalakon a szőlővenyige fürteitől arany szín zamatu bort fakaszt; és — annak idején PETŐFI, — kinek tropikus szive fázott a «zordon Kárpátoknak fenyvesekkel vadregényes tájá»-tól, e vidék márdárdalos lombsátrai alatt megvonulva, töltötte mézes heteit.

Az idők folyamán a sors szeszélye megapasztá a hegyek arany forrásait s a zölök országos ellensége, a fiilokszera sőt is megindította pusztító hadjáratát, mely kalamitás ellenében a derék nagybányaiak legelső sorban alkalmazták mentő intézkedéseiket nevezetes sikerrel; azonban egyszersmind annak tudatára jutottak, hogy a természet nyujtotta előnyöket más alakban is ki kell használni, maradandó, sőt idővel fejlődő intézkedésekkel lehet a város és környéke kulturális emelkedését biztosítani: mire gyors elhatározással építettek saját erejükből egy festőakadémia céljainak megfelelő épületet műtermekkel azon környezetben, mely a festészet minden zsánerejének bőven szolgáltatja az alkalmas modelleket és meghívták Münchenből HOLLÓSI SIMON festőtanár hazánkfiát, hogy költözzék oda számos tanítványával.

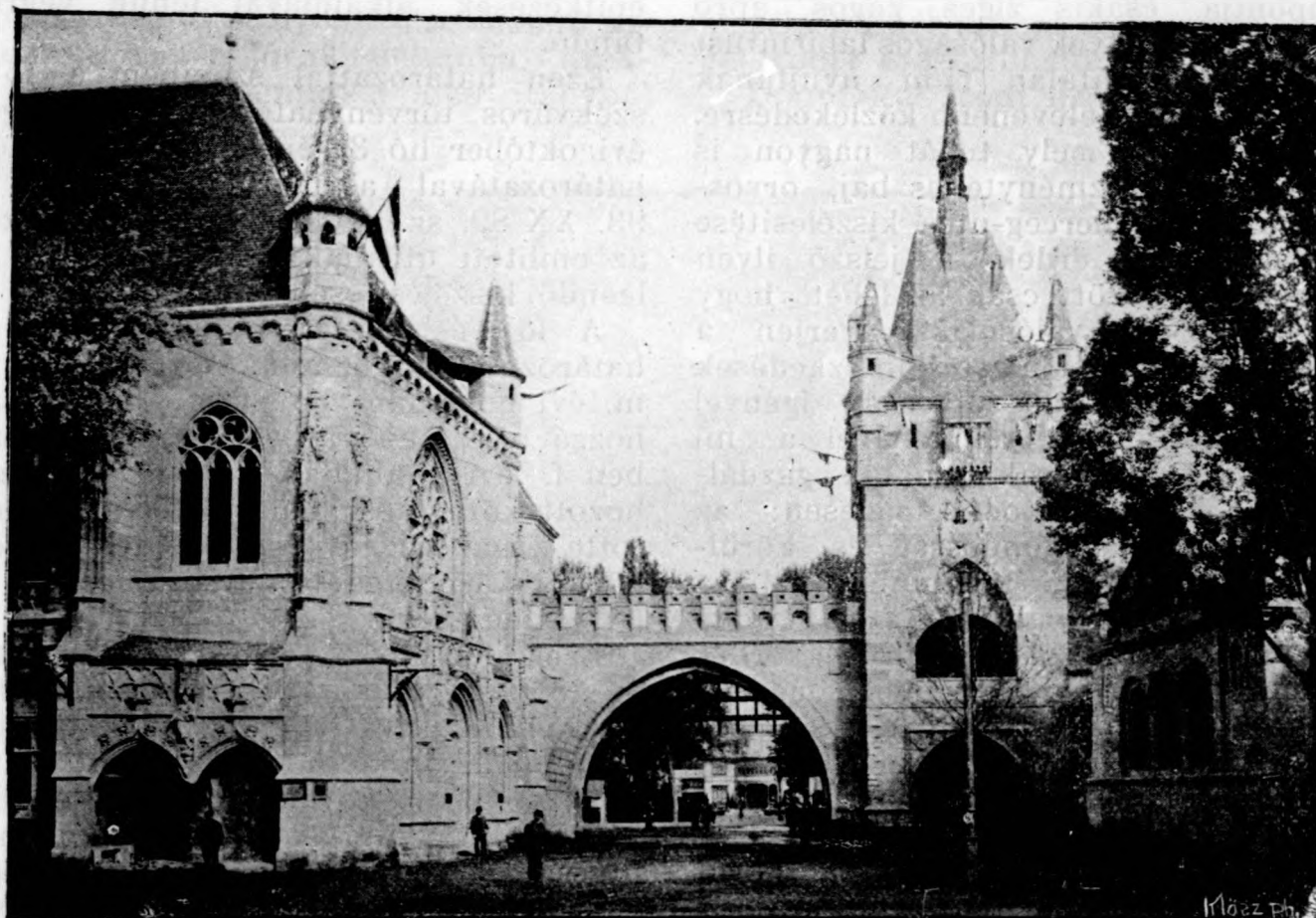
E lelkesült indítvány meleg felkarolásban részesült s a kicsiny, de intelligens Nagybánya ma azon ponton áll, hogy e nagy horderejü tény által direkt össze-

köttetésbe lépett a nagyvilággal s a festőművészetnek, a kultúra eme nevezetes virágának, létesített egy oly hazai telepet, mely helyzeti előnyeinel fogva tulszárnyalja a főváros hasonló célú intézeteit.

Ugyanis minden rajzoló- és festőiskolának első sorban alkalmas fekvésű műtermekre van szüksége; míg a fővárosban a területek magas értékénél fogva ezen követelmény nincs kellően kielégítve, mert a tanuló ifjuság helyenként rosszul világított s tultömött lokalitásokban kénytelen szorongni; a sovány ösz-

legiális érzés kötelékeinél fogva még ezen notabilitások is inkább a művészek bohém kompániájához csatlakoznak és úgy szólván csak üzleti nekszus által érintkeznek a laikus világgal; ellenben a provinciális társadalom intelligenciája, csekélyebb létszámánál fogva, jobban egymásra van utalva, könnyebb szerrel kötnek ismeretséget és jobban megbecsülik egymást; a törekvő fiatal embernek nem szükséges érdemekben megvénhednie, míg bizonyos szalonok ajtai megnyilnak előtte, minélfogva a lelkesedésre hajlandóbb

A TÖRTÉNELMI CSOPORT FŐKAPUJA.

töndijakon tengődő fiatal tehetségek pedig nem igen ábrándozhatnak a fővárosban oly luksusról, minő egy műteremnek önálló birhatása, mely nélkülözéseknek aztán áldozatál esnek a pálya érdekei, sőt legtöbb esetben maga a tehetség is.

A fővárosi élet anyagi ridegségei kasztok szerint szigetelik el egymástól az embereket s a művészi világ alakjai közül csak a már nevezetesebb hirnévre vergődött s külföldi elismerések által láttamozott egyéniségek számithatnak bizonyos osztályok kegyes folkarolására. De a kol-

ifjuság érintkezése révén a HOLLÓSI iskolájának tanítványai a művészet iránti közvetlen érdeklődést bizonynyal beplántálják a családi körökbe s általában messze földön nagyobb propagandát csinálhatnak a képzőművészeteknek, mint bármily nyomtatott esztétikai diszhymnusok, vagy akár a fővárosban élő művészek elszigetelt vagy «bursoáskodó» csoportja.

Ennélfogva e szerény jövedelmű város lelkesült, bátor vállalkozása követendő példát szolgáltat és méltán gerjeszti fel hazafias örömmünket.

A KORONAHERCEG-UTCA SZABÁLYOZÁSA.

A főváros szabályozás alá kerülendő részeinek egyik igen fontos pontja a Koronaherceg-utca, a mely a belváros közepén vonulván végig főközlekedési eret képez.

Az utca kiszélesítésének a kérdése igen égető, e mellett nagyjelentőségű. Különösen jelentőssé teszi pedig főleg ama körülmény, hogy a belváros annak dacára hogy ott van fővárosunk üzleti életének a gónpontja, csakis ziges, zugos, apró utcákból áll, a melyek valóságos labirintust képeznek s egyáltalán nem nyújtanak módot a pezsgőbb, elevenebb közlekedésre.

E bajnak, a mely tehát nagyon is súlyos és következményteljes baj, orvoslásánál a Koronaherceg-utca kiszélesítése nem megvetendő érdek. A jelszó ilyen körülmények között csak az lehet, hogy minél előbb megvalósulást nyerjen a kérdés. Más oldalról a gyors intézkedések mellett azonban hangsúlyozást igényel ama két körülmény, a melylyel a mi városatyáink ugyancsak szoktak gazdálkodni és takarékoskodni, jelesen: az előrelátás, a gondosság és körültekintés. És ezt annál inkább hangsúlyozzuk, mert a Koronaherceg-utca ronda házai épen aktuálissá teszik a kérdés olcsó megoldását, a mely megoldás, ha azután a régi uzus szerint hebehurgyán elsiettetik s így egy pár esztendő leforgása után ismét csak előbukkan az újbóli kiszélesítés szüksége, egy kicsit drágábban adják csak meg a szabályozók a körül nem tekintő és gondatlan sietség árát.

A közmunka tanács és a fővárosnak e kiszélesítésére vonatkozó véleménykülönbségéről már volt alkalmunk szólni mult számaink egyikében, a midőn a közmunkák tanácsának az 1892—94-iki évekre szóló jelentését ismertettük. Említettük annak idején, hogy a közmunkák tanácsa a kiszélesítés mérvét illetőleg 8 öl, a székesfőváros 10 öl szélességet kívánt, egyebekben különben, — hogy tudniillik a kiszélesítésről a közmunkák tanácsa az általános szabályozási tervben gondoskodják, a főváros részéről nem merültek föl elvi észrevételek.

A kérdés tárgyalásánál a további lépés az, hogy a felmerült véleményeltérés tekintetében a belügyminiszter leirata döntött.

A kérdéses leirat így hmagzik:

A közmunkák tanácsa m. évi szeptember hó 13-án 5396. sz. a. hozott határozatával kimondotta, hogy a fő- és székváros IV. kerületében fekvő Koronaherceg-utca a főposta és a szerviták épületének érintetlenül hagyásával, a bemutatott térrajzon jelzett irányban nyolc öltre szélesítsék ki, olyformán azonban, hogy ezen szabályozás csak esetről-esetre, építkezések alkalmával lenne végrehajtható.

Ezen határozattal szemben a fő- és székváros törvényhatósági bizottsága m. évi október hó 31-én 1310. sz. a. hozott határozatával a mérnöki hivatal által 93. XX/89. sz. a. bemutatott terv szerint az említett utcának mindenütt tiz öltre leendő kiszélesítését mondotta ki.

A fő- és székváros közönsége ezen határozatát a közmunkák tanácsa által m. évi november hó 22-én 6973. sz. a. hozzá intézett átiratban foglaltakkal szemben f. évi január hó 9-én 45. sz. a. hozott közgyűlési határozatával fenntartotta és az ügyet végeldöntés végett a közmunkák tanácsa útján hozzám felterjeszteni kérte.

Ezek folytán a kérdéses határozatokat az 1870. X. t.-cz. 21. §-a alapján felülvizsgálat alá vettem és azok közül a közmunkák tanácsa elől említett határozatát a m. évi november hó 22-én 6937. sz. a. hozott határozattal elfogadott módosítással érvényre emelem, illetőleg a szóban levő utcának a közmunkák tanácsa ezen két határozatában említett módon s a bemutatott térrajzon megjelölt irányban nyolc öltre leendő kiszélesítését rendelem el.

A Koronaherceg-utcának jelenlegi 5 — 6,5 öl közt váltakozó szélessége, a jelenlegi közlekedési igényeknek is alig felel meg, miért is annak kiszélesítése az eskütéri Dunahid és azzal kapcsolatban a KOSSUTH LAJOS-utca szabályozása folytán is emelkedő forgalomra való tekintettel mulhatatlanul szükséges. Szükséges azonban, hogy ezen kérdés a jelenlegi forgalmi szükséglet s annak várható emelkedése, valamint a kiszélesítés folytán felmerülő költségek mennyiségének figyelembe vételével és mindenesetre ezen két körülmény arányba hozatalával oldassék meg.

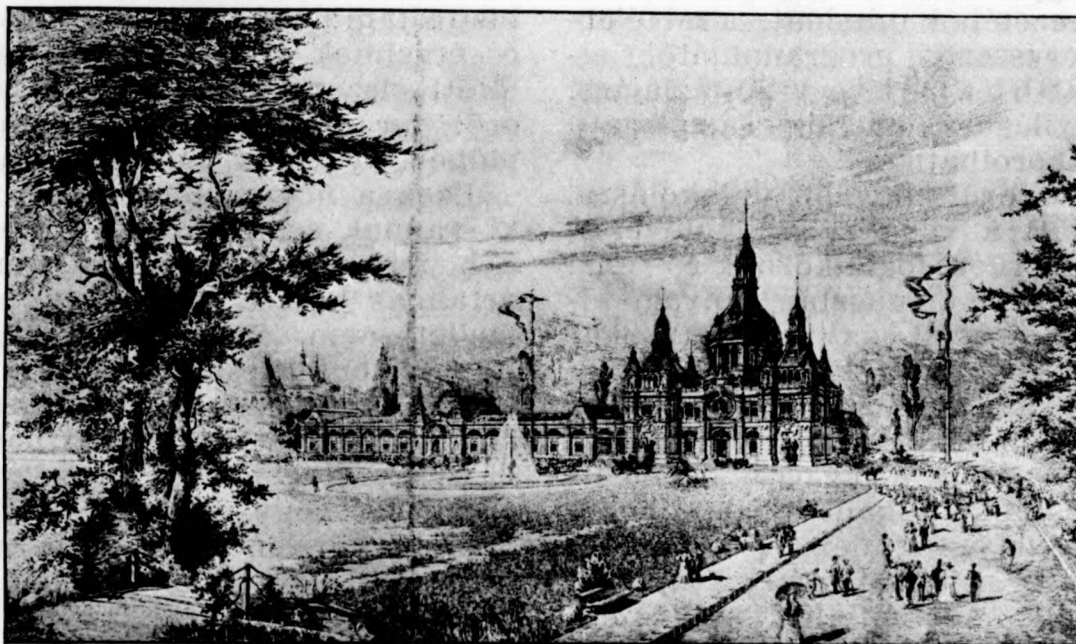

A forgalom szempontjából ezen utca első sorban mint az V., VIII. és IX. kerületekből a belvárosra átvonuló forgalom részbeni közvetítője, bir fontossággal. Tekintettel azonban arra, hogy ezen átvonuló forgalom egyfelől az egyetem másfelől a Bécsi-utca kezdetétől folytonosnak s így a három utca forgalma is majdnem azonosnak tekinthető: a Koronaherceg-utca kiszélesítésének kérdésénél mindenekelőtt az említett két utca forgalmi képessége veendő figyelembe. Miután pedig ezen, már végleg rendezett, nek tekinthető két-utca szélességét a Koronaherceg-utca nyolc öltre leendő kiszélesítése esetén jóval felülmulja, azoknak forgalmát valamint a más irányból

tíz öles tervezettel szemben csak felényi lesz, a kiszélesítés lényegesebb forgalmi nehézség nélkül a közmunkák tanácsa által tervezett módon, azaz esetről-esetre az építkezések alkalmával a fővárosi pénzalap terhére, tehát minden pénzügyi akadály nélkül keresztül vihető.

A tíz öltre leendő kiszélesítés azonban a felmerülő forgalmi és építkezési, valamint szépészeti szempontok tekintetében, a közmunkák tanácsának m. évi 6973. sz. alatt hozott határozatában felsorolt indokokból, csakis egyidejűleg és pedig kisajátítás útján, tehát a nyolc öltre leendő kiszélesítésnél sokkal tetemesebb költséggel volna eszközölhető.

Tekintettel tehát arra, hogy a tíz öltre

KÖZLEKEDÉSÜGYI CSARNOK.

jövő és minden esetre emelkedő forgalmat is közvetíteni annál inkább képes lesz, mert a Kossuth Lajos, valamint az említett három utcába torkoló mellékutcáknak alig elmulasztható szabályozásával, ezen mellékutcák rendezetlen volta által ez idő szerint majdnem teljesen a Koronaherceg-utcára terelt forgalom megszólása várható.

Mindezeknél fogva a tíz öltre leendő kiszélesítést a forgalom szempontjából szükségesnek nem tartom.

A tíz öltre leendő kiszélesítés pénzügyi szempontból nehézségekbe ütköznék. A nyolc öltre való kiszélesítés ugyanis, tekintettel arra, hogy a jelenlegi és a megálgapítandó utcavonal közti különbözet a

leendő kiszélesítés a forgalom szempontjából szükségesnek nem mutatkozik és az csakis tetemes költséggel volna végrehajtható, miáltal más és szintén szükséges szabályozási kérdés megoldása csak elodáztatnék, míg a nyolc öltre leendő kiszélesítés a forgalom igényeinek kielégítésére elegendő lesz és pénzügyi szempontból (De csakis e szempontból. A szerk.) is minden nehézség nélkül eszközölhető: az említett utcának nyolc öltre leendő kiszélesítését elegendőnek tartom.

A belügyminiszter tehát a közmunkák tanácsának a javára döntött e kérdésnél, főleg pénzügyi szempontból. Csak azután e takarékoságnak ne legyen két nyele!

A KULTUSZMINISZTER UR FIGYELMÉBE.

(V-2) A környezet s ennek példája oly fontos pedagógiai tényező, hogy az összes nevelés tervszerű eljárásának sikerei legalább felerészben e tényezők előnyös, vagy hátrányos befolyásától függnék.

Minden kiskorú ember szervezetének fokozott életműködésénél fogva ösztönyszerűleg hajlandó áthágni a nevelés fegyelmi szabályait, melyeknek a legjobb tanuló is kelletlenül veti alá magát.

A nevelők tehát eme természetes állapottal számot vetve, mesterséges fogások által igyekeznek lekötöni a növendék érdeklődését, figyelmét s óvatosan távolítanak el környezetéből mindent, a mi életmódjának tervszerű programjától elzavarhatná, lobb a n é k o n y fantáziájára, erkölcsi világára hátrányosan izgató befolyást gyakorolhatna.

Talán nem szorul bővebb indokolásra, hogy mindenütt a világon, a hol nevelés-ügygyel szakszerűen foglalkoznak és eme eljárás nem képezi pusztán anyagi kiszákmányolás tárgyát, az internátusokat lehetőleg a város zajától távol eső helyen építik fel, vagy ha már kénytelenek a városon belül elhelyezni, akkor legalább arra vannak szigorú figyelemmel, hogy az illető lokalitás falai közül ki legyen rekesztve minden, a mi a hely szent hivatását profanizálhatná...

Tehát valóban érthetetlen ama megbotránkozató tény, hogy a kulturális haladás dicsőségeiért első helyen pályázó Magyarország kormányának firmája alatt Budapesten létezik egy internátusnak nevezett oly természetű vállalat, melynek lelkiismeretével összeegyeztethető, hogy serdülő ifjakat egy zajos kávéház (!!) helyisége fölött próbáljon nevelni magukat az élet komoly kötelességeinek áldozni tudó, edzett erkölcsű férfiakká.

Ezen soi disant internátusnak, mely a Wesselényi-utca és a Szövetség-u'ca sarkán áll, magasabb hivatása lenne különben horvát gyermekeket — magyar erkölcsök mintája szerint — a monarchia derék törvénytisztelő polgáiraivá nevelni. A kávéház érdeke pedig azt kívánja, hogy ott minél több vendég mennél v i g a b b a n mulassa

át az egész éjt vagy ennek nagyobb részét. Az alkony bizonyos óráiban megzendülnek a becsalógató zenehangok és csődül is ám bőven a mulatni vágyó könnyü vérü kompánia, melynek nyomában a villamos lámpák pazar fénye oda vonzza ezen városrész éji lepkeit, kik aztán fogytig körülnyüzsgik a kávéház egész környékét.

Már most nem valami fejtörő rébusz, sőt minden kétséget kizáró valószínűség, hogy azok a serdülő ifjak, a kiknek elméjét amugy is nagy ügygyel-bajjal lehet a matematikai leckék és erkölcsi példázatok témáival az elkalandozás ellen biztosítani: minő v e g y e s g a n d o l a t o k és érzelmek között fognak azon kávéház fölött elszenderedni, ha ugyan egyáltalán erőt bir venni az álm rajtok rendes időben, ily zajos környezet mellett.

Ezek a növendékek tehát sajnálatosan ki vannak szolgáltatva egy oly helyzetnek, melynek ugy fizikai, mint erkölcsi ártalmas hatása iránt őszinte elbírálás mellett nem táplálhatunk kétséget; a miből önkéntelenül következik a kérdés: minők tehát azok az érvek, melyek alapján egy ily helyzet fentartható.

Avagy erre nézve elégséges ama körülmény, hogy egy megfelelőbb épület igénybe vételének elodázásával az illető tárca költségvetésében néhány ezer forint megtakarittatik?

Ez nem lehet az állam feladata. Nem szabad az államnak egy zajos, éjjeli egy óráig zenéltető kávéház fölé az ifjakat elhelyeztetni és így önkéntelenül alkalmat szolgáltatni a tanulni akaró ifjaknak arra, hogy estéknént nyitott ablakokon át tanulják megismerni, mintegy rendkívüli tárgyat, a «demi monde», a kicsapongó és az éjjeli életet...

Hála istennek, nem vagyunk oly szegények, hogy a horvát tanulói fjuság számára az internátust a zajongó kávéház fölé kénytelenek lennénk helyezni. Ezek számára külön épületben kell internátust berendezni.

Meg vagyunk róla győződve, hogy a vallás- és közoktatási miniszternek ez állapotról kellő tudomása nincs, mert ha lenne, akkor ő volna az első, a ki ezen megbotránkozna.

A HALÁSZATI CSARNOK.

(136. lapon.)

Az őstermelési kiállítás külön csoportját képezi a halászlati kiállítás. Az e célra berendezett emeletes csarnok (pilota alap, barona fal és zsup fedés) az első főbejárattól jobbra látható. E csarnok, mely a halászlát történetét is bemutatja, a Magyarországon tenyésző halfajok eleven példányával, igénytelen egyszerűségében elég nyugodtnak mondható. Hidegen hagyja

ugyan a szemlélőt egyszerűségével, hanem legalább nem bántja a szemet. Arányai megfelelők, egyszerűen olyan, hogy míg egyrészt rendeltetésének megfelel, másrészt nem fog okozni sajnálkozást, ha leromboltatik.

A pavillon tervezője a kiállítás műszaki osztálya. Beépített terület 300·00 m². Az építési költségek összege 8400 frt.

AZ IPARCSARNOK.

(134. lapon.)

Ez az épület, melyet 1885-iki kiállításra ULRICH KERESZTÉLY tervezte, a jelenlegi sok vadvonali épületek közé bizonyos és nagyon szükséges nyugodtságot hozza be; és a korai olasz reneszánsz modorú formáival, a Cezárok karából eredő diszkapuk motivumaival a klasszikus művészetre és monumentálitásra emlékeztet és kitűnik mint egy építészeti óriás, a jelenlegi kiállítás törpe alakzatai mellett. A hatalmas 48·50 mtr. magas kupola pedig uralja az egész kiállítási légkört.

Ezt az iparcsarnokot kitoldották, kifoldozták kifalazott favázakkal, melyek 31.100 frtba kerültek a műszaki osztály tervezete szerint.

Az iparcsarnok régi épület ugyan, hanem közöljük ezt is a keret tökéletessége miatt és különösen azért is, hogy a műértő szem nyugodt építészeti pontot is lelhesen.

Az iparcsarnok építési költségei annak idején 586.000 forintot tettek ki.

A TÖRTÉNELMI FŐCSOPORT BEJÁRATA.

(139. lapon.)

bevezető részét képezi ama alkotásoknak, a melyeket ALPAR IGNÁC a kis városligeti szigetre tervezte és a mely

méltó kiegészítését képezi azoknak a történelmi másolatoknak, melyekről már méltóan több ízben megemlékeztünk.

KÖZLEKEDÉSI CSARNOK.

(141. lapon.)

A közlekedési csarnok egyike ama kevés kiállítási épületeknek, melyekről elmondhatni, hogy «szolid» épület. Az épület összbenyomása kedvező, mert az arányok fővonalai helyesek, noha egészben a nemes klasszikus vonalakat nélkülözi. Dekorativ oldaláról fölemlítendő az öt méternyi magas szobor-csoportozat, mely a közlekedés alegóriáit ábrázolja. Ez a csarnok állandó épületnek készült és az alkotása vasszerkezet és szilárd téglal-

építmény, mely 280.000 frtba került az államnak és szerzője PFAFF FERENC m. á. v. felügyelő és építész.

A ezredéves kiállítási közlekedésügyi csarnok minden esetre PFAFF-nak legjobb építészeti alkotása, a mit tőle eddig ismerünk és szívesen konstatáljuk, hogy alkotásának arányai ellen nem csak nem emelünk kifogást, mint más tervezéséinél, hanem egyenesen azokat helyeseknek készséggel deklaráljuk.

AZ EGYETEMI ÉPÍTKEZÉSEK KÉRDÉSE.

(B) A mindig felujuló, de a megoldást kerülő kérdések egyike egyetemi építkezéseink kérdése. A mennyire égető és fontos e kérdés, annyira változatos aktuálitásának időnkénti felbukkanása, ezen túl azonban ismét csak elalszik, hűsége megtestesítőjeképen a nálunk divó uzusnak, a melynek jellegzetes vonásává vált már, hogy nem előre, hanem hátra halad s tekintélyes távolságot hágy maga között és a kor kívánalmai között.

Egyetemek tekintetében ugyancsak szűkiben vagyunk s a ki eléggé méltányolni bírja azt, hogy tervszerűtlen és haszontalan épületek mennyire befolyással bírhatnak valamely tanintézet nem kellő érvényesülésénél, az tisztában lehet ama általánossá vált állítás igaz voltával, hogy budapesti egyetemünk ferde irányzatának forrása egyenesen a rossz, a haszontalan és a követelményeket legenyhébben sem kielégítő épületek, a melyekben e nagyfontosságú tudományos intézet kényszerülve van meghuzódni.

Igazán sajnálatos körülmény, hogy a második ezredévet ily szégyenletes állapotban kellett megérnie a budapesti egyetemeknek. Különösen áll pedig ez a technikaira és a központi egyetemre, legfőképen az utóbbira, a melynek falai mögött valójában szégyenletes állapot konstatalható, az tudniillik, hogy a hallgatóság óriási száma és a tantermek nagysága között nemcsak hogy egészségügyileg véve nincs arány, hanem egyenesen fizikailag is teljes lehetetlenség a hallgatóságot azokban a tantermekben összezsufolni, lehetetlen pedig azért, mert még negyed, sőt ötöd része sem férhet el bennük.

Mi természetesebb tehát annál, hogy ilyen körülmények között úgy a tanárság, mint a hallgatóság — különösen pedig annak könnyebbvérű része — fölmentve érzi magát az alól, hogy az egyetemnek, mint tanintézetnek, súlyt és fontosságot tulajdonítson. A fegyelemre vonatkozó szabályok egy idillikus, eszményi állapot gyöngé visszhangját képezik csak, a melyek érvényre juttatása azonban megtörik ama otromba falakon, a melyek az egésznek keretétül szolgálnak.

Ime tehát könnyű belátni, hogy az egyetemi építkezések kérdése tulajdonké-

pen nem is oly csekély és jelentéktelen.

Függővé van téve ettől az egészségsőbb, újabb irányzat alakulása, a mely természetesen mindaddig nem fejlődhetik, a mig reális alappal nem bír. Mindaddig csakis ama rendszertelenség dominálhat, a mely rendszertelenség annyira elijeszti a szülőket, hogy ifjaikat a budapesti egyetemekre engedjék. És e körülmény annál fontosabb hazánkban, a hol az egyetemek hiánya egyenesen rá utal a budapesti egyetemekre, azokra az egyetemekre, a melyeknek épületei rondaság tekintetében páratlanok.

Hogy e kérdés fontossága a lehető legégetőbb, az kétségtelen. Évek óta huzódik már a megoldás módozatának a kataratása, a mily hévvel azonban neki látnak, ép oly lanyhaság követi e fellobbanásokat, sőt manap — bárha a kérdés aktuálitása ugyszólván napról-napra óriásilag nő — az illetékes tényezők egyáltalán nem foglalkoznak vele. Ugy állunk jelenleg, hogy sem Szegeden, sem Debrecenben nem létesül egyetem, a műegyetem újabb bérházak után kutat drága pénzen, a központi egyetem falai közt pedig egyre lanyhább élet várható, bár a hallgatóság számaránya egyre nagyobb és nagyobb. És e tétlenséggel szemben minden hang, úgy látszik, hasztalan.

Annak idején — a mikor a kérdés aktualitása nagyobb volt, mint sajnosan manap van — mi is hangsúlyoztuk. Miután pedig annak kellő figyelembe vétele egyre késik, most az ezredévi ünnepek alkalmából kötelességünket véljük teljesíteni, a midőn reá mutatunk szomorú következményeire e nembánomságnak és könnyelműségnek. Tesszük ezt ama reményben, hogy sikerül az illetékes tényezők újbóli figyelmét e tulajdonképen közismeretes és hivatalosan is konstatalt tényezőkre felhivnunk.

A mennyire fontos azonban a minél gyorsabb és sürgősebb intézkedés, annyira hangsúlyozást igényel a megoldás módozatának megállapítása, mert ellenkező esetben a buzgólkodásnak nem valami nagy hasznát látjuk.

Annyi bizonyos, hogy a szétszórt egyetemeknek egy testté való összevonása elengedhetetlen követelmény. Az igazi, a

valódi egyetemi életnek — e fogalom természetesen szűkebb értelmében veendő — a megteremtése nélkül tudományos tanintézeteink egységesebb és célravezetőbb irányzata el nem érhető. Csak az a kérdés, hogy hol?

És ez a kérdés igen fontos. Mi azt hiszszük, hogy e célra a legjobb szolgálatot tenné Budának ama része, melyet Lágymányosnak hívnak. Eme egészséges és szép területe Budának alkalmat szolgáltatna egy új városrész képződésére és szépzési szempontból is kedves egyszerűséggel illeszkednék annak keretébe. E hely az, a melyen a millenniumi kiállítás is megfelelőbb elhelyezést nyert volna, egyszóval olyan terület, a mely szintén predesztinálva van e célra s a mi nem csekély fontosságú, pénzügyi szempontból is nagy megtakarításokat eredményezhet. Az itteni telkek olcsósága egyrésztől, másrésztől a városban felszabadult tel-

kek nem megvetendő különbözetet tüntethetnek föl.

Egészségügy, építészet, esztétika és pénzügy szólanak a módozatok e faja mellett, a melyet ily körülmények között figyelmen kívül hagyni nem tartjuk helyesnek. Szűk területeken való építkezések nemsokára hasonló eredményeket idézhetnek elő, mint a melyek manap fenforognak. Pedig ezeknek az elkerülését kell legfőképen szem előtt tartaniok az intéző köröknek, nehogy egyetemi életünk kérdése könnyelmű irányba tereltessek.

Hogy azután a budai oldal fellendülését illetőleg mennyire fontos volna a Lágymányos előnyösítése, azt hangsúlyozni is fölösleges. A fő minden esetre az, hogy az egyetemi építkezések eszménye nyerne az általunk is pártolt módon való létesítése által megoldást. És e körülmény fontosságát kiemelni ez alkalommal el nem mulaszthatjuk.

A NAGY-KÖRUT ÉPÍTÉSE.

Lapunk más helyén foglalkozunk a közmunkák tanácsának a nagy-körutra vonatkozó jelentésével, s ott egyuttal körvonalozzuk álláspontunkat ugy a jelentéssel, mint magával a közmunkák tanácsának intézményével szemben.

Az ott elmondottak kiegészítéseképen — tekintve a nagy-körut fontosságát — alkalmoszerűnek tartjuk a körut építésének adatait is közzétenni. Erre vonatkozólag a közmunkák tanácsának hivatalos jelentése kapcsán az adatokat a következőkben összegezzük:

A balparti városrész általános csatornázási rendszerének alapját képező, a nagy-körut tengelyében haladó főgyűjtő építése alulról fölfelé elkészülvén, lehetőségessé vált a Ferenc-köruton kívül a József-, Erzsébet- és a Teréz-körutak végleges rendezése is.

A rendezés a Ferenc-köruton abból állt, hogy az utat a kellő magasságra feltöltötték, a középső kocsitutat kissebesi kvarzporfirral, a mellékutakat keramittal és a járdákat aszfalttal burkolták.

Ugyanez történt a többi szakaszokban is, azzal a különbséggel, hogy a mellékutak, melyek már előbből trahittal voltak burkolva, csupán átköveztettek.

A csak nem lázas munkának, melyet a főváros a főgyűjtő építésénél, a közmunkatanács pedig ezt követve az ut rendezésénél kifejtett, az volt legközelebbi célja, hogy a főváros e hatalmas utvonala az ezredévi ünnepek alkalmával kifogástalan állapotban legyen.

A mult évben eszközölt munkák mennyiségét a következő adatok tüntetik fel: a) Ferenc-köruton: földfeltöltés 6159·35 m³, földleásás 988·87 m³, földkiásás ducolással 328·87 m³, téglafalazás 209·78 m³, kvarzporfir kövezés 6822·08 m², keramit kövezés 6239·24 m², szegélykőfektetés 627·11 f. m., átkövezések 5234·56 m², aszfalt 5112·01 m²; b) Józsefköruton földleásás és elhordás 4840·80 m³, gránit kövezés 13576·35 m², trachyt átkövezés 12547·55 m², ócska trachyt felszállítás 4237·49 m², aszfalt 3662·17 m²; c) Erzsébet-köruton: földleásás és elhordás 3200 m³, gránitkövezés 7630 m² trachytkövezés 2500 m².

Ezekon kívül a Lipót-köruton és a Teréz-köruton eszközöltetett 2929·53 m² aszfaltozási munka

A kormány a nagy-körutra adott állami előlegek ügyét törvényhozásilag rendezni óhajtván, e végből tudni kívánta, hogy a már igénybe vett 4,102.376 frton felül a

hátralékos munkák befejezésére milyen összegre lesz szükség?

A megejtett számítások szerint ez az összeg 430.000 frtban jelentkezett és a közmunkák tanácsa kérelmezte, hogy a szükséges részletekben ez az összeg is rendelkezésére adassék. E kívánsága teljesítve lön.

Ezrel az állami előlegek 4,532.376 frtra emelkedtek; fedezetül kijelölte a kisajátítási járulékot, mely a Lipót-körutat és a Erzsébet- és Teréz-köruton még a Podmanicky-utcai kiágazást illetőleg már felhasználtatván, a Ferenc-, József-, és Teréz-köruton még 937.238 forintot tesz ki; miután az ut már kész, ez az összeg az 1884. évi XVIII. t. c. értelmében a legközelebbi jövőben be fog folyni, sőt a Ferenc- és a József-körutra nézve a kivetés már meg is történt.

Kijelölte továbbá a kincstári előlegek fedezetéül a 120.500 frtra tehető járdafektetési járulékot, melyet a ház és telektulajdonosok a fennálló szabályrendelet értelmében fizetni tartoznak; végül kijelölte a Duna szabályozása folytán nyert telkeket, melyeknek értéke a hetvenes években eszközölt becslés szerint 3,668.758 frt.

E három tétel együtt 4,726.496 frtot tesz ki, mely összegben a kincstári előlegek teljes fedezetüket találják, annyival inkább, mert az időközi értékelkedés folytán a dunaszabályozási telkek értéke ma már tetemesen nagyobb, mint volt a hetvenes években. A miniszterelnök rendelete folytán egyébiránt ezeket a telkeket újabb becslés alá vette a tanács, melynek eredményéről a következő alkalommal fog számot adhatni.

Végül megjegyezzük, hogy az országház épülete a szóban forgó dunaszabályozási telkekből 649 □ ölet foglalt el, melyért 150 forintjával számítva, 97.350 frt megtérítését helyezte volt a pénzügyminiszter kilátásba. A készpénzben való megtérítés helyett ujabban azt kérte a tanács, hogy ez a 97.350 frt az állami előlegekből leírásba vétessék.

A mi a nagykörut vonalán fekvő telkek leépítéset illeti, a mult évben 17 építési engedély adatott és pedig 11 négyemeletes és 6 háromemeletes házra. Ezek közt van a vigszínház épülete is.

Épült eddigelé: a Lipót-köruton 15 ház, a Teréz-köruton 52 ház, az Erzsébet-köruton 46 ház, a József-köruton 62 ház, a Ferenc-köruton 28 ház, a nagy-körut egész vonalán tehát 221 ház.

PÁLYÁZATOK.

VENDÉGLŐ-TERVEZÉS SZOMBATHELYEN. A «Szombathely városához» címzett vendéglő helyében építendő háromemeletes bérházra 8 pályázati mű érkezett be.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY-VISSZAVONÁS. Komárom szab. kir. város polgármesteri hivatala közhírré teszi, hogy a komáromi közkórház építési terveinek és kiviteli költségvetésének elkészítésére f. évi április hó 16-iki kelettel közzétett pályázati hirdetmény azon körülmény folytán, hogy a tiszti főorvosnak az építési program megváltoztatását célzó s időközben beadott indítványa következtében az építési program közgyűlési tárgyalása újból szükségessé vált — egyelőre visszavonatik. A pályázati hirdetmény, az építési program és feltételek végleges

megállapítása után, annak idején újból közzé fog tétetni.

Tolnamegyei GyöNK község ev. református hivei új templomot építtetnek, melynek tervezésére pályázat volt hirdetve. A pályázat alapján összesen 15 pályaterv érkezett be Budapestről, Bécsből és a vidékről. A tervek megbíráltatván, azok közül az «Isten segítségével» jeligés terv nyerte el a kitűzött díjat. E terv készítője REPPMANN GYULA, kinek a tervezete gót stílusban van előállítva.

TEMPLOM-TERVEZÉS TÖRÖK-SZENT-MIKLÓSON. A Török-Szent-Miklóson 3500 lélekre 60.000 frt összköltséggel építendő r. kath. templom terveinek és költségvetésének elkészítésére pályázat hirdettetik. A pályatervet, a jeligés levelek kíséreté-

ben, 1896. augusztus 15-én, déli 12 óráig a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet titkári hivatalába adandók be. Botrányos díjak a következők: I-ső pályadíj 800 korona, II-díj 500 kor. A bíráló-bizottság tagjai Kiss István,

PECZ SAMU és SCHULEK FRIGYES. A pályázati feltételek, helyszínrajz s a költségvetés készítéséhez való adatok a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet titkári hivatalában kaphatók.

VEGYESEK.

ISKOLÁK ÉPÍTÉSE. A Zuglóban két új elemi iskolát épített a főváros. Az erre vonatkozó terveket a mérnöki hivatal már elkészítette és a fővárosi tanácshoz beadta. Az egyik iskola az Alsó-Zuglóban a Labanc-uton épül 26.000 frt költséggel, a másik a Felső-Zuglóban 11.000 forint költséggel. A Zugligetben is épített egy iskolát a főváros. Ennek a terveit a mérnökség már beterjesztette a magánépítési bizottsághoz az építési engedély megadása végett, de a bizottság a terveket előbb FREUND VILMOS bizottsági tagnak adta ki véleményezés végett.

CSATORNAÉPÍTÉS. A fővárosi IX. kerületi Védgát-utcától Kőbányáig építendő gyűjtő csatorna terveit bizottságilag átvizsgálták és jóváhagyták. Eme mintegy 600.000 frttal előirányzott csatorna építési munkák még az idén megkezdődnek.

A KELETI PÁLYAUDVAR KIBŐVÍTÉSE. A magyar államvasutak igazgatósága a keleti (központi) pályaudvar kibővítését, miután az elodázhatlanná vált — elhatározta. — A terveken már dolgoznak is, mert hír szerint a jövő tavasszal a munkálatokat megkezdik. — A nagy mértékben nőtt forgalom lebonyolítása roppant nehézségeket okoz, melyeknek elhárítására mintegy 500.000 frtot kitevő építésre lesz szükség.

AZ ESZÉKI MAGYAR ISKOLA, mely az ott állomásozó vasuti hivatalnokok gyermekei részére épül, legközelebb foganatba vétetik. A tervek már elkészültek és a szükséges telket a város ingyenesen engedte át.

A GELLÉRTRAKPART ÉPÍTÉSE. A vámházi hid építésével kapcsolatosan halad a Gellértrakpart átalakítása és kiépítése.

A Duna mentén hatalmas kőpartot építenek, mely egy színvonalon lesz a budai alsó rakparttal. Ez itt is az alsó rakpart lesz, mely az új hidnak budai hidfője alatt fog elvezetni, épen úgy, mint a lánchidnál. De építenek egy felső rakpartot is, mely a budai hidfeljáró miatt kissé merész emelkedésű. Az új hid megnyitása után, a mi az ősz elején lesz, a közlekedés minden irányban zavartalanul megindulhat.

RAKODÓ ÉPÍTÉS ÉS PÁLYAUDVAR KIBŐVÍTÉS. A m. kir. államvasutak új-miskolci pályaudvarán hadi rakodó létesítését és a miskolci rendező pályaudvar kibővítését a kereskedelemügyi m. kir. miniszter elrendelte.

ALBRECHT FŐHERCEG LOVASSZOBRA. A közös hadsereg köreiből mindjárt ALBRECHT főherceg halála után mozgalom indult meg a főherceg emlékének megörökítésére. Kezdetben az volt a terv, hogy a brucki táborban szobrot emelnek a főherceg-tábornagynak, de most megváltoztatták ezt a tervet, mert a gyűjtés eddigelé már másfél-százezer forintnál többet eredményezett. Azok a főtisztek, a kik az emlékszobor ügyét a kezükbe vették, most elhatározták, hogy nem a brucki táborban, hanem Bécsben fogják emelni a szobrot, még pedig a RADETZKY lovasszobor mintájára.

BUTORGYÁR ÉS GŐZFŰRÉSZ ÉPÍTÉS GURAHONCON. KOHN J. és I. bécsi butorgyáros cég az aradmegyei Gurahonc községben nagyszabású butorgyárat és gőzfűrésztelepet létesít. A gyár helye már ki van jelölve és az építés is rövid időn belül megkezdődik.

A VÁMHÁZI HID FELJÁRÓINAK SZABÁLYOZÁSI TERVEIT a mérnöki hivatal átdolgozta s a törvényhatóság elfogadta. A belügy-

miniszter a tervezethez hozzájárulván, fehívta a főváros hatóságát, hogy a szabályozási munkák kivételét a hid megnyitása után lehetőleg nyomban kezdesse meg.

RAKPART-MAGASÍTÁS. A Ferenc József-rakpartot az eskütértől a vámháztérig 9 méterre emelteti a főváros. A terveket a mérnökség már elkészítette és pedig alternative, vagyis 62.000 frt költséggel, ha a jelenlegi rakpart csupán két lépcsőfokkal magasítottat meg; 370.000 frtot igényel ellenben a másik terv, mely szerint a rakpart a lánchíd és eskütér között egy kőfal al annyira magasítottatnék, hogy a fal koronája a víz színétől 9 méter magas legyen.

A BELVÁROSI KASZÁRNYA ÉS A TISZTI KASZINÓ ÉPÍTÉSE. A gellérthegy-i citadella, az Újépület és a Károly-kaszárnya területeit a katonai kormányzat csak azzal a feltétellel engedte át a fővárosnak, ha az elhelyezendő katonaság részére új kaszárnyákat építtet. A hadügyi kormányzat felfogása szerint nélkülözhetetlen az is, hogy a belváros kellő közepén kaszárnya épüljön, a mely egyszersmind a katonatiszti kaszinó helyiségeül is fog szolgálni. Minthogy a katonaság részéről semmi áron sem voltak hajlandók a belvárosi kaszárnyát átengedni, a főváros hatósága hozzálátott a szükséges telkek kisajátításához. Ebben a tárgyban a kisajátító bizottság GERLÓCZY KÁROLY első alpolgármester elnöklete alatt a tárgyalásokat megkezdte.

RITKA KINCS van a nemzeti muzeumban a nélkül, hogy a nagy közönségnek csak sejtelve is volna róla. MONOMACHUS VLADIMIR orosz fejedelemnek koronája ez, melyet 988-ban kapott Konstantinápolyból és a melylyel egész II. KATALINÁ-ig az orosz cárokat megkoronázták. A londoni Tajmsz levelezője a moszkvai koronázás alkalmából lapjának írt tudósításában megjegyzi, hogy az a korona-utánzat, mely Moszkvában a nemzeti kincstárban őriztetik, nem az igazi, mert az igazi orosz korona a magyar nemzeti muzeumban őriztetik. A becses ereklyét úgy PULSZKY FERENC, mint IPOLYI ARNOLD behatóan ismertette annak idejében a nélkül, hogy a magyar közönség kellő tudomást vett volna róla.

ÚJ ELŐLJÁRÓSÁGI ÉPÜLET. A budapest-józsefvárosi előljáróság elhelyezésére tervezett épület műszaki terveit és költségvetéseit a fővárosi mérnöki hivatal elkészítette. Az épület a Baross-utca, Kis-Stáció- és Hunyady-utca sarkára van tervezve, homlokzattal a Baross-utcára. A kétemeletes reneszánsz stílusban tartott épületnek költsége 250.500 frt. Az épületet úgy építik, hogy szükség esetén még egy harmadik emeletet is rá lehessen építeni.

TÖRVÉNYKEZÉSI ÉPÜLET-ÉPÍTÉS RIMASZOMBATBAN. Az igazságügyminiszter Rimaszombaton az ottani kir. járásbirósági hivatalok elhelyezésére szolgáló épületet emeltet. A város közgyűlése a szükséges telkeknek ingyen való átengedését már meg is szavazta.

MUNKÁSLAKÁSOK ÉPÍTÉSE DEBRECENBEN. PÁLFFY GÁBOR debreceni polgár, több tőkepenzessel szövetkezve, nagyszabású munkástelep építését vette tervbe s folyamodott a tanácshoz, hogy a szükséges telket kedvezményes ár mellett engedje át. Egyelőre 80 ház építése van tervbe véve, de valószínű, hogy később még többet fognak építeni.

ÚJ ISKOLAÉPÜLET A BELVÁROSBAN. A belvárosi leány polgári iskola céljaira már régebben keresnek alkalmas telket. — A fővárosi mérnöki hivatal e célra a KOLLERICH-féle házat a Kalap-utca 2. szám alatt vagy az EGRESSY-féle házat a Királyi Pál-utcában tartja a legalkalmasabbnak. Az előbbi telken 168.000 frttal szép iskolát lehetne építeni, a második emeletre még egy emeletet kellene építeni és akkor a célnak megfelelően, ez 120.000 frtot igényelne.

HANGVERSENY-CSARNOK. REISZMANN ÁGOSTON dr. azon kérelemmel járult a fővárosi tanácshoz, hogy engedjenek neki az új parlament közelében egy hangverseny-csarnok építésére alkalmas telket át.

A KIRÁLYI PALOTA ALAPKŐ LETÉTELE. Ünnepegy színhelye volt e napokban a királyi palota udvara. A király letette palotájának alapkövét. A királyi palota építése 3 részből áll: A régi palota kijavítása és az új palota két részéből. A régi palota, különösen a trónterem átalakítása már megtörtént. Az új palota első részének

építése most van folyamatban, a második részt azonban csak akkor kezdik építeni, a mikor az első egészen elkészült. A most épülő rész a Krisztinaváros felé terül el és a mostani nyílt udvarból zárt udvart fog alkotni. Ebben a részben készülnek az özvegy trónörökösne és a főhercegek részére szükséges apartementok, továbbá a király koronás vendégei számára nagyszabású vendéglakások. A palota építését nagy mértékben megnehezítette a talaj meredek fekvése, a régi várfalak és a hegyoldal. Nem volt elegendő terület és mesterséges alapot kellett készíteni. Erős kőből épült támfalak képezik az alapot, úgy hogy az egész világon nincsen még egy épület, a mely olyan monumentális alapon nyugodnék, mint a királyi palota. A Logody-utca hosszában körülbelül harmincöt méter magas erőteljes kőfalazat húzódik, a melynek felső koronáján kezdődik a tulajdonképeni királyi palota. A monumentális támfallal kapcsolatban készült az új ut, a melyen a király a palotába hajthat. Ez az ut fogja képezni a palotába vezető főközlekedést, mert sokkal jobb, mint az Albrecht főherceg ut, az emelkedése pedig sokkal kisebb. Ez az ut azonban megköveteli, hogy az eskütéri hid felépüljön, mert előre látható, hogy az új ut körül, ha az eskütéri hidon át az megközelíthető lesz, egészen új városrész fog képződni. Az új palota kívülről öt, némely helyen hat emelet magas lesz a támfal felső koronájától. A támfalban azonban két szuterén is van, úgy hogy a palota tulajdonképen hét, némely helyen nyolc emelet magas lesz. Az új palota a régi palotával két szárnyal lesz összekötve, úgy hogy a mostani nyílt udvart egészen körülzárja. Az átjárásra nagy diadalyszerű főbejáratok készülnek, a melyek a palota díszét nagyban fogják emelni. Az architektonikus kiképzés ugyanaz marad, a mi a régi palotánál van, t. i. az ugynevezett MÁRIA TERÉZIA barokk-stil; de sokkal nemesebb kiképzésben. A homlokzat tiszta faragott kővel lesz burkolva. A berendezés az épület rendeltetésének megfelelő, gazdag kiképzést nyer. Különösen nagyszabású lesz a lépcsőház, a hol minden tiszta márványból, a lehető leggazdagabb kiállításban készül. Az új palota építését 1902 ben kell befejezni, úgy hogy még abban az évben átadható legyen. Az építésre, a belső berendezésen kívül, öt és fél millió forint van előirányozva.

AZ UJSZEGEDI ÚJ VÁMHÁZ. Ujszegeden még ez évben egy új vámházat emeltek a város.

A X. KERÜLETI ELŐLJÁRÓSÁG ÚJ ÉPÜLETE. A palotaszerű épület, melyet április havában adtak át rendeltetésének, a Bányatér és Halom-utca sarkán emelkedik s az épülő templomtól jobbra, a baloldalán levő is olához szimmetrikusan van elhelyezve. Az egész homlokzat nyers téglarchitektúra. Az épület egyemeletes, de a falak úgy vannak méretezve, hogy idővel akár az államrendőrség, akár az előljárósági hivatalok netán szükséges szaporítására még egy emelet ráépíthető legyen. Az emeleten az előljárósági segéd- és kezelőhivatalokon kívül a kerületi mérnöki, kerületi tiszti orvosi, kerületi városbírói hivatalok, ügyeletes, kézbesítői, házi nyomdai és telefon szoba és a már nagy arányú méreteivel is domináló, hatalmas tanácskozó terem; a földszintén pedig a ker. adóhivatali és pénztári osztályok, kerületi vásárfelügyelői, kerületi állatorvosi, munkakönyvi, a légszeszvizsgáló állomás és 4—5 diszponibilis szoba nyernek elhelyezést. A pince gazdasági és kézi raktári célokra van berendezve. Az emeleti közlekedést egy nagy és kényelmes főlépcső és egy kisebb melléklépcső közvetíti.

A VÁMHÁZTÉRI HID KÖRNYÉKÉNEK SZABÁLYOZÁSA. A főváros mérnöki hivatala kidolgozta a vámháztéri hid feljáróinak szabályozási tervét. A tervet a törvényhatóság elfogadta. A határozat azon része ellen, hogy a fővámház minél csekélyebb előntése érdekében a körülötte tervezett lépcsőzet a kocsis-ut felé annyira eltolassék, hogy ez a forgalmat ne zavarja, a miniszter nem tesz kifogást. A hid építésével kapcsolatos ut- és térrendezésre vonatkozólag a miniszter a következőket jegyzi meg: A hid építéséről szóló törvény elrendeli, hogy a két hid közül legalább az egyiknek a millennium évében el kell készülnie. Szükséges volt tehát, hogy a feljáróról is idejekorán gondoskodjanak. Ez a közérdekű és első sorban magának a fővárosnak érdekében levő cél megvalósítását egyrészt a szabályozási terv késedelmes megálapítása akadályozta, másrészt pedig oly területek esnek szabályozás alá, a melyek a hid építésénél szükségesek és így a munkát ketté kellett osztani. A miniszter felhívja a fővárost.

hogyan tegyen meg minden előkészületet arra, hogy a hid megépítése után a szabályozást haladék nélkül meg lehessen kezdeni.

—
 UJ ÉLELMI PIAC. A Külső váci-uton az Aréna-ut betorkolásánál új élelmi piacot akar a tanács létesíteni. Az új élelmi piacot, a mely a külteleki lakosság szükségét lesz hivatva kielégíteni, az Aréna-ut rendezésével kapcsolatosan létesítik. Az ut betorkolásánál három telket sajátítanak ki. Aréna-uton csinálnak élelmi piacot és a sokkal beljebb fekvő váci-uti kis sörcsárnok előtti ronda területet nem rendezik be élelmi piacul.

—
 AZ ERZSÉBET KIRÁLYNÉ-UT RENDEZÉSE. Az Erzsébet királyné-ut rendezése ügyében már évek óta folynak a tárgyalások. A telektulajdonosok még a tárgyalások megkezdése előtt ingyen felajánlották a rendezéshez szükséges területet. A tanács megsokalta a sok huzavonát és jelentéstételre hívta fel a tisztí ügyészséget. A tisztí ügyész előterjesztésében azt mondja, hogy 90 telektulajdonossal már befejezték a kisajátítási tárgyalást és a főváros részére a kisajátított terület már telekkönyvezve is van. Még 39 telektulajdonossal kell tárgyalni. A tárgyalást nagy mértékben megnehezíti, hogy a telektulajdonosok lakását számos puhatolódzás után sem sikerült megtalálni. Mihelyt a telektulajdonosokat megtalálják, az ügyészi hivatal a kisajátítási eljárást azonnal foganatosítja.

—
 KASZÁRNYA ÉPÍTÉS SZOMBATHELYEN. A Szombathely városában építendő gyalogsági laktanya terveinek átdolgozását és a költségeknek redukálását a hadügyi kormány elrendelte.

—
 ÖSSZEDŐLT TEMPLOM. Balaton-Eredicsen az épülőfélben levő templom összedőlt. A templom, a melyet LASZKAI keszthelyi építőmester épít, annyira elkészült már, hogy az ácsok a tetőzeten dolgozhattak. Mikor a torony tetőzetén dolgoztak, egy kőmives inas felkiáltott hozzájuk: «Dől a torony!» A pallér is észrevette a veszedelmet s rögtön leparancsolta az ácsokat; alig értek azonban le, a torony s vele együtt az egész templom nagy robajjal összeomlott. Emberélet nem esett áldozatul; a vizsgálatot megindították. Ehez — azt hisszük — nem kell kommentár.

AZ ÉPÍTÉSI SZABÁLYRENDELET. A főváros építési szabályrendeletét a közmunkatanács csinálta. A szabályrendeletbe belevette azt a passzust is, hogy a fővárosban ötemeletes házat építeni nem szabad. Az Erzsébet-tér és Nagykorona-utca sarkán most egy háztulajdonos diszes ötemeletes palotát akar építeni és kérte az építési engedélyt. A középítési bizottság a kérelmet, a szabályrendeletre hivatkozva, elutasította, a közmunkatanács pedig felhívta a bizottságot, hogy vizsgálja meg újra a kérvényt, mert beismeri, hogy az általa készített szabályrendelet rossz és inkább azt kell módosítani. A bizottság az átirat alapján az e héten tartott ülésen újra tárgyalta a kérvényt és megmaradt első határozata mellett. A bizottság ragaszkodott a szabályrendelet §§-aihoz és kijelentette, hogy a míg a szabályrendelet módosítva nem lesz, addig ötemeletes ház építésére engedélyt nem ad. Ha a közmunkatanács rossz szabályrendeletet csinált, hát javítsa ki, de a bizottság ragaszkodik az érvényben levő szabályrendelet rendelkezéséhez. — Hát bizony nagyon, de nagyon rossz a szabályrendelet; rosszabb, mint a hogy a közmunkatanács gondolja.

—
 A KÖZPONTI ÁRUCSARNOK, mely a fővámháztéren épült, külsőleg teljesen elkészült. Az építő állványok szétszedését már megkezdték s hozzáláttak a belső berendezés munkálataihoz. A napokban a pincehelyiségekben felállítják a gőzfűtéshez s villamvilágításhoz szükséges gépezetet s ezzel minden munka befejezést nyer. Az árucsernokot augusztus első felében nyitják meg.

—
 AZ UJ HONVÉD KASZÁRNYA. A honvédelmi miniszter elfogadta azokat a feltételeket, a melyek mellett a főváros hajlandónak nyilatkozott arra, hogy a létesítendő honvéd új laktanya és fegyvertár céljaira szükséges területet átengedi. Ennek kijelentése mellett felhívta a miniszter a fővárost, hogy már most tegye meg az intézkedéseket az iránt, hogy a kaszárnya területéig a csatornázási, víz- és gázvezetési berendezéseket mielőbb csinálják meg, mert a kaszárnyát már az 1898. évben át akarja adni rendeltetésének. Végül a miniszter a terület azonnali átadására hívja fel a fővárost.

—
 A LÉVAI HONVÉD LAKTANYÁNAK KIBŐVÍTÉSÉT a város elhatározta s e célra 80.000 frtot szavazott meg.

A SZATMÁRI PÁLYAUDVAR KIBŐVÍTÉSÉT a kereskedelemügyi m. kir. miniszter elhatározta. A közigazgatási bejárást megejtették s a bemutatott tervek szerint az építkezés mintegy félmillió forintot vesz igénybe, mert az új lakóházak és átalakításokon kívül tervezve van egy a budapesti központi indoházhoz hasonló 120 méter hosszú indoház építése is. Ezenkívül 40—60.000 forint költséggel járó utépitési és aszfaltozási munkák is végeztetnének. A terveket a debreceni üzletvezetőség, a költségek hozzájárulási arányának megállapítása végett, most már átteszi Szatmár város közgyűléséhez s a további lépések a közgyűlés határozata után fognak megtétni.

A TEMESVÁRI KÖZKORHÁZ ÉPÍTÉSÉT illetőleg az előmunkálatok már megindultak és ez ügyben terjedelmes jelentés tétetett a város tanácsának a tiszti orvos részéről, ki mellékelte egyuttal a REITTER és KLEIN építészek által készített terveket is. — Az építést egyelőre azonban nem kezdhetik meg, miután e célra eddig csak 162.202 frt áll rendelkezésre, a szükséglet pedig jelentékenyen több.

HORVÁT KERESKEDELMI ÉS IPARMUZEUM ZÁGRÁBBAN. A zágrábi ipar- és kereskedelmi kamara már évek óta azon fáradozik, hogy egy muzeumot létesítsen. — A terv végre most már meg fog valósulni, mert a városi tanács e célra hajlandó az Egyetem-téren egy 50.000 frt értékű 720 □ öl nagyságu telket átengedni. — A terveket már készítik is.

ÓRIÁSI RAKTÁRÉPÜLET. A hatalmas és terjedelmes építések tekintetében Angolország áll közel Amerikához. Egy ilyen hatalmas épület van Manchesterben is, a központul szolgáló szövetkezetnek a tulajdona. Az épület 25.000 köbméter térséget tölt be s a kereskedelmi cikkek raktárául és eladási helyéül szolgál. Az egyes fajtájú árucikkek, mint a kötött-, rövid-, selyemárúk, a gyapot-, len- és cérna készítmények külön raktárakban vannak elhelyezve. A raktáron kívül vannak butor,- kefe,- stb. gyárak.

A PÉTERVÁRADI ERŐD KÖZEGÉSZSÉGÜGYI JAVÍTÁSA. A nevezett erődben csatornahálózat, egy öntöző telep és vízvezeték fog létesülni, melynek költségeire 76.900 frt van előirányozva. Ezen költségből az

1897. évre 30.000 frt van a budgetben előirányozva.

AZ ÖRDÖG ÁROK BEBOLTOZÁSA. A fővárosi tanács intézkedése folytán a mérnöki hivatal most dolgozik az Ördög árok beboltozási tervén. A beboltozás a gróf KARÁCSONYI palotától a városmajorig 1127 mtr. hosszban van tervezve. — A költségek körülbelül 400.000 frtra fognak rugni.

ÁSATÁSOK DELFIBEN. A régészeti kutatások terén legutóbbi időben a franciák is igen jelentékeny sikerrel működnek. A hajdan híres Delfi romjai fölött még nem régiben egy szegényes falu állott, melynek lakosai illő kárpótlás fejében elhagyták falujukat, úgy hogy HOMOLLE, az athéni francia iskola feje 1892. októberben megkezdhette az ásatási munkálatokat, melyek már eddig is szép eredménnyel jártak. Különösen az Apolló-templomhoz vezető uton akadtak igen érdekes leletekre. Ezek közül leginkább figyelemre méltó az APOLLO-szobor.

A HONVÉDSÉG EMLÉKKÉPE. KOBIERSZKY lengyel festő a honvédelmi miniszterium számára a honvédség emlékképét festette meg. E képet a miniszterium 20 ezer forintért megvette s a nagy fogadó teremben helyeztette el.

A MISKOLCI SZINHÁZ BELSŐ ÁTALAKÍTÁSÁT határozta el a színházi részvénytársaság. Az átalakítás új fűtő és szellőztető készülék alkalmazásából, a páholyoknak új kárpitozásából, új díszletek beszerzéséből és egyéb újításokból fog állani. Az átalakítás költségeire a részvénytársaság 5000 frtot szavazott meg.

BUDAPESTRŐL az itt időző levelezője a szentpétervári «Novoje Vremja» című lapnak feltűnően dicsérő hosszú cikket ír és többek között a budapesti építkezésekről azt mondja: « . . . ha szép épületeket, gyönyörű utcákat akartok látni és meg akarjátok tanulni az építését, — csak gyertek Budapestre.»

AZ ÉPÍTÉSÜGYI SZABÁLYZAT MÓDOSÍTÁSA. Az építésügyi szabályzatot folytonosan foldozni kell. Az a szerencsétlen szabályzat a legnagyobb mértékben megakadályozza az építkezést és az építkezésre való felügyeletet. Most a kerületi előljárók adtak be kérvényt a tanácshoz, hogy hogy tegye meg a szabályzat módosítá-

sára szükséges lépéseket. Az egész szabályzat igen hiányos és rossz alkotás, melyet a közmunkák tanácsa a fővárosra reá oktroyált. A közmunkatanács jól tenné, ha eme rossz művét forgalmon kívül helyezné.

TOLONCHÁZAT ÉPITENEK NAGY-VÁRADON BUS DÁVID városi főmérnök tervei után. Az építésre 42.494 frt van előirányozva, melyhez a kormány 10.000 forinttal járul.

KÓRHÁZ-ÉPÍTÉS KÖRMENDEN. A Körmen- den építendő kórház terveit FLIEGER EDE körmendi építész készítette s költségeit 31.000 forinttal irányozta elő. A képviselő-testület azonban az építési összeget magasnak találván, utasította nevezett építést, hogy a terveket módosítsa s az előirányzati összeget redukálja.

A MOHÁCSI POLGÁRI ISKOLA ÉPÍTÉSÉT a nyertes vállalkozók ROHEIM mohácsi fakereskedő (!) és társa STRASSER mérnök, megkezdi, mert a vallás és közoktatás- ügyi miniszteriummal kötött szerződés értelmében az iskola épületét 1897. augusztus 15-ig el kell készíteni.

UTÁSZ-LAKTANYA SZISZEKEN. Az Eszéken tervezett utászlaktanya építését a város kedvezőtlen anyagi viszonyai következtében nem fogják megvalósítani, hanem helyette Sziszeken épül utászlaktanya, mert a város minden áldozatra késznek nyilatkozott, ha az utászokat oda helyezik.

TOLONCHÁZ-ÉPÍTÉS NAGYVÁRADON. A városi hatóság egy új toloncház építését vette tervbe. A tanács ez ügyben már a legközelebbi közgyűlésén előterjesztést tesz s a mennyiben a közgyűlés hozzájárul a határozathoz, a 42.000 forintos építkezésre mielőbb sor kerül.

KATONAI KÓRHÁZ-ÉPÍTÉS VESZPRÉMBEN. A m. kir. honvédelmi miniszter Veszprém- ben katonai csapatkórház építését határozta el. Az elkészült terveket azonban módosítják. Ha a tervváltozás megtörténik, az építés rövid időn belül kezdét veszi.

SZEGÉNYHÁZ-ÉPÍTÉS KARCAGON. A város közgyűlése a millennium emlékére egy szegényház építését határozta el. A tervek már munkában vannak s a julius elsején

tartandó városi közgyűlés elé kerülnek jóváhagyás végett.

AZ ÚJ KÉPZŐMŰVÉSZETI HÁZ, mely az Andrassy-ut végén, a városligetben SCHICKEDANZ ALBERT építész tervei nyomán 300.000 frt költséggel épült, és mely már átadatott rendeltetésének. Kritikai ismertetésére még reátérünk.

TÖRVÉNYKEZÉSI PALOTA-ÉPÍTÉS GYULÁN. Az igazságügyminiszter által Gyulán építeni tervezett igazságügyi palota helyére LISZKAY JENŐ miniszteri tanácsos WAGNER GYULA építésszel, a ki a terveket készíti, a Sugár-ut és Magyar-utca sarkán levő telket szemelték ki. Az építés 300.000 forintba fog kerülni.

ISKOLAÉPÍTÉS CSABÁN. Csaba város képviselőtestülete polgári fiúiskola építését határozta el s az építési költségekre 38.000 frtot szavazott meg.

A WESSELÉNYI-UTCA MEGHOSSZABBÍTÁSA a Károly-körutig elhatározott dolog A meghosszabbított rész a fővárosi közmunkák tanácsának intézkedése folytán 8 öl széles lesz.

KERÉKPÁR ÁLLOMÁSIÉPÜLET ÉPÍTÉSE. FRIED ALBERT engedélyért folyamodott a fővárosi tanácshoz egy kerékpár állomási épület építésére. Az épületet nevezett vállalkozó a Bálint-utcán, a Csömöri-ut közelében szándékozik felállítani. A bemutatott tervek szerint az épület 110 elzárható kabint foglal magában, melyek arra szolgálnak, hogy a kerékpárosok bizonyos díjért azokban a kerékpárokat elhelyezzék, esetleg átöltözködjének.

A MÜEGYETEM ÜNNEPE. A kir. József-műegyetem május 6-án az intézet nagy udvarában ünnepelte meg hazánk ezeréves fennállását. Az ünnepnek, a melyen fényes közönség vett részt, kimagasló pontja ILOSVAY LAJOS dr. beszéde volt, a mely érdekesen világítja meg az ezeréves Magyarország egynehány közművelődési mozzanatát.

ÚJ KISDEDÓVODA ÉPÍTÉSÉT határozta el a főváros a II. kerületi Hattyu-utcában. Az építési bizottság javaslatával el látva a műszaki tervek már a tanács előtt fekszenek. Az építési költségek 32.000 frttal vannak előirányozva.